

Capital Gains Tax in Inflationary Conditions: An Analysis Based on Theories of Justice in Countries With Developed and Underdeveloped Financial Markets

Mahmood Bagheri

Faculty Member, International Investment and Trade Law, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran

Javad Rezaei*

Ph.D. Student, International Investment and Trade Law, University of Tehran, Tehran, Iran

1. Introduction

Capital gains tax (CGT) is an important component of modern tax systems because it broadens the tax base and serves several interrelated purposes, including promoting tax justice, generating public revenue, reducing tax avoidance, encouraging productive investment, and curbing speculative transactions. It is generally imposed when a capital asset is transferred, with the taxable gain calculated as the difference between the asset's acquisition price and its sale price. Capital assets subject to such taxation may include real

* Corresponding Author: rezaei.javad19@gmail.com

How to Cite: Bagheri, M & Rezaei, J., "Capital Gains Tax in Inflationary Conditions: An Analysis Based on Theories of Justice in Countries With Developed and Underdeveloped Financial Markets", The Quarterly Journal of Public Law Research, Vol. 28, No. 92, (2026), 1 - 38. Doi: [10.22054/qjpl.2025.84452.3087](https://doi.org/10.22054/qjpl.2025.84452.3087).

estate, shares, automobiles, foreign currency, and precious metals. However, this approach can become problematic in economies experiencing persistent inflation.

Inflation can increase the nominal price of an asset without increasing the owner's real purchasing power. If tax is imposed on such nominal appreciation without an appropriate adjustment for inflation, the tax base may partly reflect monetary depreciation rather than a genuine real gain, causing the tax to function economically as a tax on wealth. The present study intended to examine why inflation should be taken into account when calculating CGT and which approach best reconciles the principles of tax justice, distributive justice, and economic efficiency across developed and underdeveloped financial markets.

2. Literature Review

Systematic legal research in Iran on the direct relationship between inflation and CGT remains limited. Existing scholarship has more commonly focused on the general design of CGT, its anti-speculative function, or the adverse consequences of taxing nominal gains. International debates, meanwhile, have addressed a broader range of issues, including the lock-in effect, savings, capital formation, revenue generation, administrative complexity, distributive justice, preferential tax rates, exemptions, and indexation. The current study sought to bridge these strands of scholarship by combining a justice-based analysis of the tax base with a comparative examination of the legal techniques employed in countries with varying levels of financial-market development.

3. Materials and Methods

This study employed a library research method and a descriptive–analytical approach grounded in legal–economic analysis. The analysis distinguished between nominal and real gains and evaluated the arguments for and against inflation adjustment in light of tax justice, distributive justice, and the Kaldor–Hicks criterion. Under the Kaldor–Hicks criterion, a policy is considered preferable when its broader and longer-term benefits are sufficient to outweigh its costs or, at least hypothetically, compensate those who bear them. Moreover, a comparison was made between regulatory models adopted in developed and underdeveloped financial markets. The comparative analysis examined various approaches, including preferential tax rates, partial inclusion of gains, holding-period exemptions, and direct inflation adjustment.

4. Results and Discussion

Taxing nominal rather than real gains can generate several mutually reinforcing effects. Because CGT is typically triggered upon realization, taxpayers may postpone selling assets when inflationary appreciation results in a substantial tax liability. This lock-in effect can reduce market mobility and, over time, diminish tax revenue. It may also weaken incentives to save and to channel funds into banks, securities markets, housing, productive enterprises, and infrastructure. These consequences are particularly significant in underdeveloped financial markets, where reliable investment alternatives are limited and domestic savings play a greater role in financing economic

development. In high-inflation economies, the additional tax burden imposed on inflationary gains may also exacerbate capital flight. Opponents of inflation adjustment argue that indexation complicates tax administration, may disproportionately benefit wealthier asset holders, and could weaken the anti-speculative function of CGT. According to the findings, however, these concerns do not justify taxing gains that do not represent a real increase in economic wealth. Advances in computational and administrative technologies have also reduced the force of the complexity objection, while the distributional implications of indexation should be assessed over a longer time horizon. From a Kaldor–Hicks perspective, inflation adjustment may provide immediate benefits to asset owners, but its longer-term effects—including stronger saving, greater capital formation, increased investment, improved voluntary compliance, and reduced capital flight—may generate broader social benefits. By contrast, taxing nominal gains may appear more progressive in the short term while imposing longer-term costs through reduced investment, employment, access to financing, and economic growth. The comparative analysis confirms that no single technique is universally applied. Developed markets often mitigate the tax burden through indirect mechanisms. The United States and Japan, for example, provide preferential treatment based on holding periods and other conditions, while Australia and Canada have adopted partial-inclusion models. Ireland has also introduced indexation following periods of high inflation, allowing tax liability to more closely reflect changes in the real value of assets. Concerning underdeveloped and emerging markets, Turkey and North Macedonia provide relief linked

to longer holding periods, whereas Chile and Mexico directly adjust capital gains for inflation. India has applied indexation to certain long-term assets and has permitted taxpayers in some circumstances to choose between an indexed rate and a lower non-indexed rate.

Iran's Law on Taxation of Speculation and Speculative Transactions also recognizes the concept of inflationary gain and provides for its deduction from taxable capital gains. The comparative analysis suggests that preferential tax rates and exemptions may mitigate the effects of low inflation, but they do not reliably distinguish real gains from inflationary gains under conditions of high inflation. Direct indexation, therefore, provides a closer correspondence between the tax base and the taxpayer's actual economic benefit. Anti-speculative objectives can instead be pursued through rules targeting short holding periods and speculative behavior, rather than by treating the erosion of monetary value caused by inflation as taxable profit.

5. Conclusion

According to the present analysis, the fairness and effectiveness of CGT depend fundamentally on the accuracy of its tax base. A tax intended to promote justice and generate public revenue loses part of its normative justification when it applies to nominal appreciation that does not represent a real increase in wealth. This problem is particularly acute in high-inflation economies and underdeveloped financial markets. In such economies, taxable capital gains should therefore be calculated on a real, inflation-adjusted basis through a clear, transparent, and administratively feasible mechanism.

This approach better advances tax justice and the Kaldor–Hicks conception of long-term welfare because it limits taxation to genuine economic gains while preserving incentives to save, invest, retain capital domestically, and comply voluntarily with tax obligations. The

Iranian legislature's recognition of inflationary gains is significant in principle, although its practical effectiveness depends on accurate and consistent implementation in an environment where inflation may absorb most or even all of the nominal appreciation. More broadly, anti-speculative objectives should not be pursued by taxing the erosion of monetary value as though it were genuine economic profit.

Keywords: Tax, Capital Gains, Inflation, Tax Justice, Theories of Tax Justice.

مالیات بر عایدی سرمایه در شرایط تورمی از نظر تئوری‌های عدالت در کشورهای با بازار مالی توسعه‌یافته و توسعه‌نیافته

عضو هیئت علمی گروه حقوق خصوصی و اسلامی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

محمود باقری

دانشجوی دکتری حقوق تجارت و سرمایه‌گذاری بین‌المللی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، تهران، ایران

جواد رضایی*

چکیده

مالیات بر عایدی سرمایه یکی از پایه‌های مهم مالیاتی است که دولت‌ها با استناد به عدالت مالیاتی، افزایش درآمد مالیاتی، انتقال سرمایه از دارایی‌های غیرمولد مانند ملک به دارایی‌های مولد مانند سهام شرکت‌های تولیدی و مقابله با سوداگری، آن را در قوانین مالیاتی خود پیش‌بینی کرده و از سود ناشی از فروش دارایی سرمایه‌ای که نسبت به زمان خرید محاسبه می‌شود، اخذ می‌کنند. اهمیت در نظر گرفتن ملاحظات اقتصادی مرتبط با موضوع مقاله در قوانین مربوطه بسیار مهم است. یکی از این ملاحظات، مسئله تورم است که صرفاً باعث افزایش اسمی ارزش دارایی می‌شود. این تحقیق که به روش کتابخانه‌ای و به صورت توصیفی-تحلیلی و با نگاهی به تئوری‌های عدالت انجام شده است، به مسئله تعدیل یا عدم تعدیل عایدی سرمایه بر اساس نرخ تورم برای اخذ مالیات پرداخته و به این نتیجه رسیده که با وجود تورم، به‌خصوص در کشورهای با بازار مالی توسعه‌نیافته، در صورتیکه مالیات بر عایدی سرمایه از عایدی اسمی اخذ شود، آثار قفل‌شدگی اقتصاد، عدم تمایل به پس‌انداز، نقض تئوری‌های عدالت و نهایتاً فرار سرمایه را در پی خواهد داشت و این مخالف کارآمدی سیاست‌های مالیاتی بوده و به اقتصاد یک کشور ضررهای سنگینی تحمیل می‌کند.

واژگان کلیدی: مالیات، عایدی سرمایه، تورم، عدالت مالیاتی، نظریه‌های عدالت.

* نویسنده مسئول: rezaei.javad19@gmail.com

مقدمه

مالیات یکی از منابع درآمدی دولت‌ها و نیز ابزاری برای اجرای عدالت در توزیع ثروت در کشورهای مختلف است که بر اساس قوانین مالیاتی از شهروندان اخذ می‌شود تا برای ارائه خدمات عمومی از آنها استفاده شود. تا قبل از دهه ۱۹۶۰ میلادی، پایه‌های مالیاتی اندک بودند و معمولاً صرفاً افراد حقوق‌بگیر و کسبه مالیات پرداخت می‌کردند و سایر افراد از پرداخت مالیات به دلیل خلاءهای قانونی شانه خالی می‌کردند. یکی از این خلاءهای قانونی، فروش دارایی‌هایی مانند سهام شرکت‌ها، خودرو، ملک، طلا و موارد مشابه دیگر بود که افراد با فروش این موارد با وجود آنکه به سود دست پیدا می‌کردند؛ مالیاتی پرداخت نمی‌کردند. حتی در مواردی مانند سهام شرکت‌ها در برخی کشورها این خلاء قانونی باعث ایجاد فرار مالیاتی در خصوص توزیع مستقیم سود میان سهامداران می‌شد. زیرا توزیع مستقیم سود میان سهامداران مشمول مالیات می‌شد. اما سود حاصل از فروش آن شرکت مشمول مالیات نمی‌شد.^۱ این امکان تنها به این دلیل به وجود می‌آمد که افزایش ارزش سهام (سود سرمایه) حاصل از فروش شرکت، مشمول مالیات نمی‌شد.^۲ به همین دلیل یکی از مهمترین پایه‌های مالیاتی با عنوان «مالیات بر عایدی سرمایه» در قوانین مالیاتی کشورها پیش‌بینی شد که طراحی این نوع از مالیات به کشورهای توسعه یافته و مشخصاً به قانون عایدات^۳ آمریکا در سال ۱۹۱۳ و قانون مالیات بر عایدی سرمایه^۴ ۱۹۶۵ انگلیس بر می‌گردد و بعد از این دو کشور، دولت‌های دیگر مانند کانادا و استرالیا نیز تمایل به اخذ مالیات بر عایدی سرمایه پیدا می‌کنند.

۱. اصطلاحی در زمینه مالیاتی به نام Surplus Stripping وجود دارد و به روشی اشاره دارد که در آن افراد یا شرکت‌ها تلاش می‌کنند سود انباشته یک شرکت را بدون پرداخت مالیات بر سود یا توزیع سود به خارج از شرکت منتقل کنند. به عبارت دیگر این یک تکنیک برای کاهش مالیات است که از خلاءهای قانونی یا معافیت‌های مالیاتی بهره می‌برد. در این روش به جای توزیع سود به شکل مستقیم (که معمولاً مشمول مالیات می‌شود)، این مازاد از طریق ابزارهای دیگری مثل فروش سهام یا ساختارهای مالی پیچیده از شرکت خارج می‌شود.

2. John Bossons, "Inflation, Indexation and the Capital Gains Tax", Australian Tax Forum, Vol. 2, No. 3, (1985), p. 250.

3. Tariff Act of 1913.

4. Capital Gains Tax Act, 1965.

این مالیات به سودی که از فروش یک دارایی نسبت به زمان خرید آن ایجاد می‌شود تعلق می‌گیرد. یعنی اگر شخصی دارایی مانند خانه را در سال ۱۳۹۸ شمسی خریداری کرده و در سال ۱۴۰۴ فروخته و از فروش این دارایی مبلغی را سود کرده باشد، از سود دریافتی درصد مشخصی را با توجه به زمان نگهداری و مبلغ آن باید به عنوان مالیات پرداخت کند. البته گفتنی است که در برخی از کشورها این درصد به شکل ثابت است. از دلایلی که برای ایجاد چنین پایه مالیاتی بیان کرده‌اند؛ ساده‌سازی قوانین مالیاتی، ایجاد عدالت مالیاتی، افزایش درآمد مالیاتی از طریق ایجاد مانع برای راه‌های فرار مالیاتی و مقابله با سوداگری و سفته‌بازی است که دلیل آخر در کشورهای با بازارهای مالی توسعه‌یافته؛ به دلیل وجود بازارهای موازی مولد، توسعه‌یافتگی، اطمینان به نظام قانونی و سیاسی و ثبات در بازار مالی به شکل جدی مطرح نیست. اما در کشورهای با بازارهای مالی توسعه‌نیافته به دلیل فقدان نظام مالی و قانونمند برای سرمایه‌گذاری موازی، یکی از دلایل اصلی دولت‌ها برای اخذ مالیات بر عایدی سرمایه است. همچنین دولت‌های اخیر از این طریق بخشی از درآمدهای خود را تامین می‌کنند.

علاوه بر اینها، وضع مالیات بر سود سرمایه می‌تواند در کنار اقداماتی برای گسترش پایه مالیاتی (یعنی بستن سایر راه‌های فرار مالیاتی)، کاهش قابل ملاحظه‌ای در نرخ‌های مالیات بر درآمد را امکان‌پذیر سازد.^۱ با توجه به اینکه یکی از اهداف وضع مالیات بر عایدی بر سرمایه، ایجاد عدالت مالیاتی است؛ در صورتیکه هم مالیات بر عایدی سرمایه برای افزایش درآمد مالیاتی وضع شود و هم از جهت دیگر به دلیل اضافه شدن یک پایه مالیاتی، نرخ مالیات بر درآمد کاهش یابد، این هدف به خوبی محقق خواهد شد.

هر چند که در متن بالا راجع به مزایای مالیات بر عایدی سرمایه و دلایل تمایل دولت‌ها به تصویب قانون مرتبط با این نوع از مالیات صحبت شد؛ اما همان‌طور که حضرت سعدی می‌فرمایند که عشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکل‌ها، اجرای این پایه از مالیات و تطبیق آن در جوامع مختلف ظرافت‌ها و ملاحظات مهمی دارد و در صورتی که مسائل مختلف در نظر گرفته نشود ممکن است در این بین، به جای درست کردن ابرو، چشمی

1. Ibid. at 250.

کور و زیانی سنگین به اقتصاد آن کشور وارد شود. به همین دلیل در اجرای سیاست‌های مالیاتی باید به وضعیت اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و توسعه یافتگی یا عدم توسعه یافتگی آن کشور نیز توجه شود. زیرا چنین سیاست‌هایی تاثیر مستقیم بر سطح رفاه و قدرت اقتصادی شهروندان جامعه خواهد گذاشت.

تورم یکی از مهمترین ملاحظات است که بر روی مالیات بر عایدی سرمایه اثرگذاری قابل توجهی دارد. تورم که به معنی نرخ افزایش قیمت‌ها به دلیل افزایش میزان نقدینگی در مقابل میزان ثابت کالاها و خدمات در یک دوره زمانی مشخص است^۱ می‌تواند از آن جهت بر روی مالیات بر عایدی سرمایه اثرگذار باشد که مبلغ اسمی عایدی سرمایه را افزایش دهد؛ اما ارزش واقعی عایدی به اندازه ارزش اسمی افزایش پیدا نکرده یا در برخی کشورهای توسعه نیافته با تورم بالا اساساً افزایشی پیدا نکرده باشد که در این صورت اگر مالیاتی توسط دولت اخذ گردد، آن مالیات در واقع از تورم اخذ می‌شود که به آن مالیات بر ثروت نیز می‌گویند.

مالیات بر ثروت یا تورم در صورتیکه توسط دولت‌های با تورم بالا اجرایی شوند آثار بسیار منفی بر اقتصاد، تخصیص منابع و عدالت توزیعی در آن کشور خواهد داشت. زیرا کارکرد مالیات بر ثروت و تورم، کارکردی نیست که مالیات بر عایدی سرمایه برای آن وضع شده است. یعنی عدالت مالیاتی که یکی از دلایل اصلی ایجاد این پایه مالیاتی بود در اینجا کاملاً نقض می‌شود.

همچنین کشورهای توسعه نیافته با کمبود و در برخی موارد با قحطی سرمایه‌گذاری مولد مواجه هستند و در این کشورها که نظام حقوقی و قضایی برای حمایت از سرمایه‌گذاری‌های مولد از طریق بازار سرمایه و یا سپرده بانکی وجود ندارد، پیش‌بینی مالیات بر عایدی سرمایه در قوانین مالیاتی، می‌تواند به خشک شدن بازار سرمایه و سرمایه‌گذاری منجر شود. بنابراین در کشورهایی که نظام سرمایه‌گذاری قابل اعتماد و شایسته‌ای دارند یعنی کشورهای توسعه یافته، مالیات بر عایدی سرمایه می‌تواند تا حدودی

1. Ceyda Oner, "Inflation: Prices on the Rise", IMF, available at: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/Series/Back-to-Basics/Inflation>, Last Visited at May 30 2025.

توجیه داشته باشد. در کشورهایی که دولت‌ها با سیاست‌های ضد بازار سرمایه بی‌اعتمادی در بازار سرمایه ایجاد و نرخ سود (بهره) بانکی را هم سرکوب کرده‌اند، با حمله به عایدی سرمایه در بازارهای غیرمولد، این آخرین ملجا در سرمایه‌گذاری در داخل را نیز نابود کرده و راه را برای فرار سرمایه از کشور باز می‌کنند.

ایران جزء معدود کشورهای جهان است که در آن از عواید سرمایه‌ای هیچگونه مالیاتی اخذ نمی‌شود.^۱ با این حال اهمیت این پایه مالیات، توجه محققین و قانونگذاران را به خود جلب کرده است. از این‌رو در لایحه اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶^۲ و اصلاحات بعدی آن به معاملات سوداگرانه پرداخته شده بود که در نهایت با اینکه برخی از مواد الحاقی لایحه مانند ماده ۵، ۹ و ۷، با هدف کنترل سوداگری طراحی شده بود، نتوانستند نظر موافق صاحب‌نظران و فعالان اقتصادی را جلب کنند.^۳

از آنجا که لایحه اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم به نتیجه نرسید، مجلس شورای اسلامی در دوره یازدهم طرحی را با عنوان «قانون مالیات بر سوداگری و سفته‌بازی» طراحی کرده که همان اهداف مالیات بر عایدی سرمایه را دنبال می‌کند. در نهایت این طرح پس از اصلاحات زیاد در ۳۱ فروردین ۱۴۰۴ در مجلس تصویب شد و در مرداد ۱۴۰۴ به تأیید شورای نگهبان رسیده و در تاریخ ۲۵ مرداد ۱۴۰۴ توسط رئیس جمهوری ایران به دستگاه‌های اجرایی ابلاغ شد.

با این حال لحاظ کردن تورم در محاسبه مالیات بر عایدی سرمایه از اهمیت بالایی برخوردار است که کشورهای مختلف جهان برای جلوگیری از تأثیرات منفی تورم بر مالیات عایدی سرمایه؛ با توجه به وضعیت سیاسی، اقتصادی و اجتماعی خود، راهکارهای مختلفی را تعیین کرده‌اند که هر کدام به شکلی مالیات بر عایدی سرمایه را با توجه به نرخ تورم تعدیل می‌کنند.

۱. آیت زایر، «راهنمای طراحی مالیات بر عایدی سرمایه (مروری بر مبانی نظری، تجارب جهانی و الگویی برای ایران)»، معاونت پژوهش، برنامه‌ریزی و امور بین‌الملل، دفتر پژوهش و برنامه‌ریزی، سازمان امور مالیاتی کشور، (۱۳۹۷)، ص ۵۲.

۲. این لایحه مورخ ۱۳۹۱/۰۸/۰۱ از طرف دولت به مجلس شورای اسلامی تقدیم شده بود.

۳. سعید توتونچی ملکی و جعفر حقیقت، «معرفی پایه مالیاتی جدید: چگونه در ایران مالیات بر عایدی سرمایه را پایه‌گذاری کنیم؟»، پژوهشنامه مالیات، دوره ۲۲، شماره ۲۱، (۱۳۹۳)، ص ۴۲.

در این مقاله، نویسنده علاوه بر تبیین مفاهیم مالیات بر عایدی سرمایه و تورم در گفتار اول، به تبیین تاریخچه و مفاهیم کلیدی موضوع تحقیق می‌پردازد، در گفتار دوم به آثاری که مالیات بر عایدی سرمایه تعدیل نشده با نرخ تورم بر اقتصاد یک کشور تورمی خواهد گذاشت بر اساس تئوری کالدور-هیکس و عدالت مالیاتی پرداخته می‌شود و در گفتار سوم، رویه حال حاضر کشورها در خصوص موضوع تحقیق بیان می‌گردد.

۱. بررسی تاریخچه و مفهوم مالیات بر عایدی سرمایه

پرداختن به تاریخچه مالیات بر عایدی سرمایه و مفهوم دقیق آن برای بررسی هر چه بهتر موضوع تحقیق لازم است. بنابراین در ادامه ضمن پرداختن به تاریخچه این مالیات، مفهوم دقیق آن مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱-۱. تاریخچه مالیات بر عایدی سرمایه

اولین کشوری که در خصوص عایدی سرمایه مالیات وضع کرد ایالات متحده آمریکا بود. این مالیات بر عایدی سرمایه در سال ۱۹۱۳ وضع شد و تا سال ۱۹۲۱، تمام عایدی سرمایه با نرخی برابر با سایر اشکال درآمد تا ۷ درصد مشمول مالیات می‌شد. این یک تغییر قابل توجه بود، زیرا ایالات متحده به دنبال افزایش درآمد برای مشارکت خود در جنگ جهانی اول بود.^۱ بعد از آمریکا، مالیات بر عایدی سرمایه در انگلستان در سال ۱۹۶۵ توسط صدراعظم، کار جیمز کالانگان، معرفی شد.^۲ قبل از تاریخ‌های ذکر شده، دولت‌ها به اخذ مالیات از عایدی سرمایه توجه نکرده و شهروندان کشورها برای سود حاصل از فروش دارایی، مالیاتی پرداخت نمی‌کردند. اما طرفداران مالیات بر عایدی سرمایه، عدم پرداخت مالیات بر عایدی سرمایه را مخالف با عدالت مالیاتی و عدالت توزیعی می‌دانستند. زیرا شخصی که به سختی کار می‌کرد باید مالیات بر درآمد پرداخت می‌کرد، اما شخصی که

1. "The History of Capital Gains Taxes", (Mar 25, 2023), available at: <https://www.realized1031.com/blog/the-history-of-capital-gains-taxes>, last visited 30 May 2025.

2. "A History of Capital Gains Tax", available at: <https://www.financialsoftware.co.uk/a-history-of-capital-gains-tax/>, last visited 30 May 2025.

با تلاش کمتر از دارایی خود سود می‌کرد مالیاتی پرداخت نمی‌کرد. در این خصوص آقای کالاگان بیان می‌کنند: «سود حاصل از سرمایه‌گذاری تقریباً به همان اندازه درآمدهای مشمول مالیات که به سختی به دست می‌آیند، برای دریافت‌کننده منفعت دارد. با این حال، درآمدها، مالیات کامل را پرداخت می‌کنند، در حالی که سود حاصل از سرمایه‌گذاری معاف از مالیات است. این برای کسانی که حقوق و دستمزد دریافت می‌کنند، عادلانه نیست».^۱

در حال حاضر نیز اختلافات زیادی در خصوص مالیات بر عایدی سرمایه وجود دارد. به طور مثال، یکی از تازه‌ترین پرونده‌های قضائی دادگاه‌های آمریکا یعنی پرونده کوئین علیه واشنگتن،^۲ مربوط به مالیات بر عایدی سرمایه است که در این پرونده دیوان عالی ایالتی حکم داد که این مالیات به درستی به عنوان یک مالیات بر مصرف^۳ تلقی می‌شود، زیرا بر معاملات مربوط به فروش یا مبادله دارایی‌های سرمایه‌ای وضع می‌شود، نه بر خود دارایی‌ها یا سود آنها.^۴ به این حکم انتقادات زیادی از سوی برخی از سیاستمداران و نمایندگان پارلمان وارد شده است. اما با وجود مخالفت‌های زیاد، مالیات بر عایدی سرمایه به عنوان یکی از راه‌های دریافت مالیات توسط دولت‌ها معرفی شد.

کانادا در سال ۱۹۷۲^۵ و همچنین دولت استرالیا در تاریخ ۱۹ سپتامبر ۱۹۸۵^۶ مالیات بر عایدی سرمایه را اجرایی کردند.

1. C. W. Nobes, "Capital Gains Tax and Inflation", British Tax Review, Vol. 1977, No. 3, (1977), pp. 154-163, p 154.

2. Bill Lucia, "U.S. Supreme Court Will not Hear Challenge against Washington State Capital Gains Tax", (2024), available at: <https://washingtonstatestandard.com/>, Last Visited May 30 2025.

3. Excise Tax.

4. Ibid.

5. Catherine (Cathie) Brayley, Lesley Kim, "Capital Gains Taxation in Canada: History and Potential Reforms", Perspectives on Tax Law & Policy, Vol. 2, No. 3, (2021), available at: <https://www.ctf.ca/EN/EN/Newsletters/Perspectives/2021/3/210304.aspx>, Last Visited: May 30 2025.

6. John Clark, "Capital Gains Tax: Historical Trends and Forecasting Frameworks", Economic Roundup, Issue 2, (2014), p. 37.

به این ترتیب تعداد کشورهایایی که مالیات بر عایدی سرمایه را اجرایی کردند رو به فزونی رفت و در حال حاضر بیشتر کشورهای دنیا از عایدی سرمایه، مالیات اخذ می کنند. در ایران نیز همان طور که در مقدمه گفته شد طرح قانون مالیات بر سوداگری و سفته بازی پس از سال ها بلاتکلیفی بعد از طی مراحل قانونی در اوایل سال ۱۴۰۴ توسط مجلس تصویب و بعد از تأیید شورای نگهبان توسط ریاست جمهوری ابلاغ شده است.

۲-۱. مفهوم مالیات بر عایدی سرمایه

مالیات بر عایدی سرمایه مالیاتی است که بر عایدی حاصل از نقل و انتقال (خرید و فروش) دارایی های سرمایه ای شامل انواع دارایی های منقول و غیرمنقول، مشهور یا نامشهور وضع می گردد.^۱ رایج ترین سودهای سرمایه از فروش سهام، املاک، خودرو و فلزات گرانبها حاصل می شود. گفتنی است مالیات بر عایدی سرمایه در زمان فروش یک دارایی محاسبه می شود و در صورتی که شخص فروشنده نسبت به زمان خرید دارایی، سودی کسب کرده باشد، از آن سود با توجه به درصدهای تعیین شده در قوانین مالیاتی کشورهای دارای پایه مالیاتی عایدی سرمایه، مالیات اخذ خواهد شد.

این مالیات فقط یک بار و آن هم همان طور که گفته شد در زمان فروش دارایی اخذ می شود و مانند مالیات بر درآمد نیست که سود به شکل مستمر اظهار شود و بابت آن سود، مالیات پرداخت شود.

برخی معتقدند مالیات بر عایدی سرمایه بر کل اقتصاد یک کشور تأثیر منفی می گذارد و آن را یک تبعیض علیه پول می دانند که یک بار به دست آمده است و اخذ مالیات دوباره از حاصل آن پول باعث ایجاد مالیات مضاعف می شود. این موضوع، تصمیم گیری بین مصرف جاری و پس انداز را مخدوش کرده و با کاهش بازده پس از مالیات حاصل از پس انداز، افراد را به سمت مصرف بیشتر سوق می دهد.^۲

۱. محمد علیزاده و بهار سالاروند، «شناسایی عوامل موثر بر اجرای اثربخش مالیات بر عایدی سرمایه»، مجله علمی - ویژه

نامه همایش سیاست های مالی و مالیاتی ایران، (۱۴۰۲)، صص ۶۲ و ۶۳.

2. Erica York, "An Overview of Capital Gains Taxes", Fiscal Fact, No. 649, (Apr. 2019), p. 6, Available at: <https://taxfoundation.org/research/all/federal/capital-gains-taxes/>, Last Visited Aug. 28, 2026.

در مقابل، همان طور که در تاریخچه مالیات بر عایدی سرمایه بیان شد، موافقان این پایه مالیاتی نیز دلایل خود را دارند که عبارتند از: ایجاد عدالت مالیاتی، افزایش درآمد مالیاتی و مبارزه با سوداگری که در حال حاضر بیشتر کشورهای دنیا موافق اخذ مالیات بر عایدی سرمایه هستند و این پایه مالیاتی را در قوانین خود پیش‌بینی کرده‌اند.

گفتنی است ماهیت دولت‌هایی که مالیات را به عنوان منبع درآمد خود می‌دانند دموکراتیک بودن آنها است. در غیر این صورت اخذ مالیات می‌تواند مخالف با عدالت توزیعی باشد که آثار منفی بر روی جامعه خواهد داشت.

نرخ مالیات بر عایدی سرمایه نیز معمولاً به شکل مقطوع و یا به شکل پلکانی است و با توجه به مدت نگهداری و در برخی از کشورها علاوه بر مدت نگهداری بر اساس قیمت دارایی تعیین می‌شود. به طور مثال در ایالات متحده آمریکا نرخ مالیات بر عایدی سرمایه با توجه به دو عامل تغییر می‌کند: مدت زمانی که دارایی نگه داشته شده است و میزان درآمدی که مالیات دهنده به دست می‌آورد.^۱ به دارایی که کمتر از یک سال تا یک سال نگه داشته است، دارایی کوتاه‌مدت^۲ گفته می‌شود و معمولاً در همه کشورها مالیات عایدی سرمایه چنین دارایی بیشتر از مالیات عایدی دارایی است که به مدت بیشتر از یک سال نگه داشته می‌شود که به آن دارایی بلندمدت^۳ گفته می‌شود.

همچنین در برخی از نظام‌های حقوقی، مجرد و متاهل بودن مودی مالیاتی نیز بر روی میزان مالیات بر عایدی سرمایه تاثیرگذار است. جدول ذیل مالیات بر عایدی سرمایه بلندمدت در ایالات متحده است که نرخ مالیات بر عایدی سرمایه دارایی بلندمدت بر اساس میزان درآمد شخص و متاهل و مجرد بودن از صفر تا بیست درصد تعیین شده است.

1. Ibid.

2. Short Term.

3. Long Term.

نرخ مالیات بر عایدی سرمایه بلندمدت برای سال مالیاتی ۲۰۲۴ ایالات متحده آمریکا

وضعیت مالیاتی	نرخ ۰٪	نرخ ۱۵٪	۲۰٪
مجرد	تا \$ ۴۷/۰۲۵	از \$ ۴۷/۰۲۶ تا \$ ۵۱۸/۹۰۰	بالتر از \$ ۵۱۸/۹۰۰
متاهل (اظهارنامه مشترک توسط زوج)	تا \$ ۹۴/۰۵۰	از \$ ۹۴/۰۵۱ تا \$ ۵۸۳/۷۵۰	بالتر از \$ ۵۸۳/۷۵۰
متاهل (اظهارنامه جداگانه)	تا \$ ۴۷/۰۲۵	از \$ ۴۷/۰۲۶ تا \$ ۲۹۱/۸۵۰	بالتر از \$ ۲۹۱/۸۵۰
سرپرست خانوار	تا \$ ۶۳/۰۰۰	از \$ ۶۳/۰۰۱ تا \$ ۵۵۱/۳۵۰	بالتر از \$ ۵۵۱/۳۵۰

منبع: Internal Revenue Service

در برخی دیگر از نظام‌های مالیاتی، مالیات بر عایدی سرمایه بلندمدت نیز بر اساس میزان سال‌هایی که یک دارایی، نگهداری شده است تعیین می‌شود. طرح مالیات بر عایدی سرمایه ایران از این الگو پیروی کرده است که در جدول ذیل نشان داده می‌شود.

نرخ مالیات بر عایدی سرمایه ایران با توجه به ماده ۱۵ قانون مالیات بر سوداگری و سفته‌بازی

یک سال و بیش از یک سال بر اساس ماده ۱۳۱ قانون مالیات‌های مستقیم و مصوبه شماره ۷۷۸۹۹ هیات وزیران مصوب ۹ مرداد ۱۴۰۱			
نوع دارایی	کمتر از یک سال	مالیات‌های مستقیم و مصوبه شماره ۷۷۸۹۹ هیات وزیران مصوب ۹ مرداد ۱۴۰۱	
املاک	۳۵٪	تا ۲۰۰ م ت	۱۵٪
		۲۰۰ تا ۴۰۰ م ت	۲۰٪
		مازاد بر ۴۰۰ م ت	۲۵٪
خودرو	۳۵٪	تا ۲۰۰ م ت	۱۵٪
		۲۰۰ تا ۴۰۰ م ت	۲۰٪
		مازاد بر ۴۰۰ م ت	۲۵٪
طلا و ارز	۳۵٪	تا ۲۰۰ م ت	۱۵٪
		۲۰۰ تا ۴۰۰ م ت	۲۰٪
		مازاد بر ۴۰۰ م ت	۲۵٪

۳-۱. تورم

یکی از چالش‌های مهمی که ممکن است اقتصاد یک کشور با آن مواجه شود مسئله تورم است. تورم به معنای افزایش سطح قیمت در یک اقتصاد در یک بازه زمانی مشخص که

معمولاً یک سال است می‌باشد. تورم اندازه‌گیری می‌کند که مجموعه‌ای از کالاها و خدمات در یک دوره معین معمولاً یک سال، چقدر گران‌تر شده‌اند.^۱ به عبارت دیگر در زمانی که در یک کشور تورم به وجود می‌آید، قدرت خرید شهروندان و مردمی که در آن کشور زندگی می‌کنند پایین می‌آید. زیرا قیمت کالاها بالا رفته است که اصطلاحاً گفته می‌شود ارزش پول ملی آن کشور پایین آمده است. در این صورت در اقتصاد تورمی، دو دسته از افراد بیشترین ضرر را می‌کنند: ۱- اشخاصی که پس‌اندازشان به پول ملی کشوری بوده که در آن زندگی می‌کنند و ۲- اشخاصی که مانند کارمندان و کارگران حقوق یا دستمزد ثابت دارند.

راه‌های مختلفی برای اندازه‌گیری تورم یک کشور وجود دارد. اما در حال حاضر بهترین راه اندازه‌گیری تورم، استفاده از روش شاخص قیمت مصرف‌کننده^۲ است. در این روش برای اندازه‌گیری میانگین هزینه زندگی مصرف‌کنندگان، سازمان‌های دولتی با انجام نظرسنجی‌هایی از خانوارها، سبدی از اقلامی که معمولاً خریداری می‌شود را شناسایی و به مرور زمان، هزینه خرید این سبد را ردیابی می‌کنند. برای مثال، اگر CPI سال پایه ۱۰۰ و CPI فعلی ۱۱۰ باشد، تورم در طول دوره ۱۰ درصد است.^۳

لازم به ذکر است که تورم، هم آثار مثبت و هم آثار منفی دارد. در صورتیکه در کشوری تورم وجود نداشته باشد، ممکن است باعث کاهش تمایل افراد به خرید شده و در نتیجه توزیع پول در آن کشور با مشکل مواجه شود. در چنین مواقعی دولت‌ها برای اینکه انگیزه مصرف پول را ایجاد کنند در اقتصاد کشورشان تورم ایجاد می‌کنند. اما لازم به ذکر است که چنین تورم‌هایی درصد پایینی دارند.

اکثر اقتصاددانان امروزه بر این باورند که تورم پایین، باثبات و مهمتر از همه قابل پیش‌بینی برای یک اقتصاد مفید است. اگر تورم پایین و قابل پیش‌بینی باشد، لحاظ کردن آن در قراردادهای تعدیل قیمت و نرخ‌های بهره، آسان‌تر است و در نتیجه، اثرات مخرب

1. Ceyda Oner, op.cit., available at: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/Series/Back-to-Basics/Inflation#:~:text=Inflation%20is%20the%20rate%20of,of%20living%20in%20a%20country.>

2. Consumer Price Index (CPI).

3. Ibid.

آن بر اقتصاد کاهش می‌یابد. علاوه بر این، آگاهی از اینکه قیمت‌ها در آینده کمی بالاتر خواهند بود، به مصرف‌کنندگان انگیزه می‌دهد تا زودتر خرید کنند که این امر موجب رونق فعالیت‌های اقتصادی می‌شود. بسیاری از بانک‌های مرکزی، حفظ تورم پایین و باثبات را به عنوان هدف اصلی سیاست‌های خود در نظر گرفته‌اند که به آن «هدف‌گذاری تورم» گفته می‌شود.^۱

۲. مالیات بر عایدی سرمایه در شرایط تورمی

در گفتار قبل تاریخچه مالیات بر عایدی سرمایه، مفهوم آن و مسئله تورم تبیین شد. اما در گفتار حاضر به تاثیری که تورم بر مالیات بر عایدی سرمایه بر اقتصاد یک کشور می‌گذارد و رویه کشورها در این خصوص پرداخته می‌شود.

زمانی که تورم در یک کشور وجود دارد ممکن است ارزش اسمی آن دارایی افزایش پیدا کند. اما قدرت خرید دارنده دارایی نه تنها افزایش پیدا نمی‌کند، بلکه به شکل کاهشی است. در چنین حالتی افزایش ارزش مشاهده شده، افزایش واقعی ارزش دارایی نبوده و صرفاً افزایش ارزش اسمی دارایی است. در صورتی که از ارزش اسمی، مالیات بر عایدی سرمایه اخذ شود عنوان آن از مالیات بر عایدی سرمایه به مالیات بر ثروت تغییر می‌کند. زیرا مالیات اخذ شده باعث می‌شود که بخشی از ثروت پرداخت‌کننده مالیات از بین برود. تورم و لحاظ یا عدم لحاظ آن در مالیات بر عایدی سرمایه یک مسئله جدی است که تلاش‌های آکادمیک و عملی زیادی در خصوص پاسخ به این مسئله شده است. در خصوص بیان بهتر مسئله مثالی از اقتصاد ایران در زیر بیان می‌شود:

شخصی ملکی را در سال ۱۴۰۳ به مبلغ ۱/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰ تومان خریداری کرده و در سال ۱۴۰۴ این ملک را به مبلغ ۱/۴۰۰/۰۰۰/۰۰۰ تومان به فروش رسانده است. نرخ تورم در بازه زمانی بین خرید و فروش ۴۰٪ بوده است. مالیات بر عایدی سرمایه این ملک بر اساس قانون مالیات بر عایدی سرمایه ایران برای سال اول ۳۵٪ است که بر اساس آن مالیات عایدی ۴۰۰ میلیون

1. Ibid.

تومان سود اسمی به دست آمده، ۱۴۰/۰۰۰/۰۰۰ تومان می شود. این در صورتی است که بر اساس تورم ۴۰ درصدی رشد این ملک اصلاً عایدی نداشته است و ۴۰۰ میلیون تومان سود اسمی ناشی از تورم است که عدم تعدیل مالیات بر عایدی بر اساس تورم باعث شده است که ۱۰٪ از قدرت خرید شخص فروشنده گرفته شود.

این مسئله ممکن است در هر کشوری وجود داشته باشد. به طور مثال در ایالات متحده آمریکا در اواخر دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰، زمانی که نرخ تورم بالا و بازار سهام راکد بود، این امر غیرمعمول نبود که افرادی که دارایی می فروختند، سودهای سرمایه اسمی باد شده‌ای را گزارش کنند که از نظر قدرت خرید منفی بودند. در واقع پس انداز کنندگان روی یک ضرر واقعی مالیات می دادند.^۱ پذیرش این مسئله زمانی برای شهروندان یک کشور سخت تر می شود که بدانند تورم ناشی از مدیریت نادرست سیاست های پولی و مالی توسط دولتشان است.

۱-۲. موافقان و مخالفان تعدیل مالیات بر عایدی سرمایه با نرخ تورم

ایده تعدیل نرخ مالیات بر عایدی سرمایه بر اساس نرخ تورم سابقه طولانی دارد. این ایده، موافقان و مخالفانی دارند که در ذیل به دلایل آنها پرداخته می شود.

الف- موافقان

موافقان تعدیل نرخ مالیات بر عایدی سرمایه در خصوص ضرورت آن بیان می کنند:

* **عدم تعدیل، باعث قفل شدگی اقتصاد می شود:** مالیات بر عایدی سرمایه را می توان مالیات های اختیاری دانست. زیرا افراد با اختیار و اراده خودشان دارایی خود مانند ملک، خودرو، فلزات گرانبها را می فروشند. اما در صورتی که متوجه شوند فروش به ضرر

1. Stephen J. Entin, "Getting "Real" with Capital Gains Taxes by Adjusting for Inflation", Tax Foundation, No. 577, (2018), p. 2. Available: <https://taxfoundation.org/research/all/federal/inflation-adjusting-capital-gains/>, Last Visited Aug. 27, 2026.

آنها است، از انجام این کار خودداری می کنند. در اینجا است که باید گفته شود؛ مالیات بر سودهای ناشی از تورم (درآمدهای غیر واقعی سرمایه) باعث کاهش پس انداز و افزایش هزینه سرمایه می شود و در نتیجه مانع سرمایه گذاری، کاهش رشد و بهره وری و افزایش دستمزدها می گردد.^۱ در صورتی که دولت ها از عایدی سرمایه بدون تعدیل با نرخ تورم بخواهند مالیات اخذ کنند، باعث می شود افراد تمایل خود را به پس انداز از دست بدهند و درآمد خود را به کالاهای غیر سرمایه ای تبدیل کنند، این باعث می شود که این پس اندازها به اقتصاد آن کشور تزریق نشود و عدم وجود سرمایه باعث کاهش سرمایه گذاری کلان بخصوص در زیرساخت ها می شود. این مسئله باعث می شود بورس و شرکت های بورسی با مشکلات جدی تامین سرمایه مواجه شوند که ممکن است باعث شود شرکت هایی که به سرمایه نیاز دارند هزینه های بیشتری را برای تامین آن به تامین کننده دهند. همچنین بر روی سرمایه گذاری های کوچک مانند صنعت ساختمان سازی نیز تاثیر خواهد گذاشت. زیرا دیگر، افراد تمایل به خرید ملک یا تغییر ملک ندارند که باعث می شود فعالان ساختمانی سود لازم را از ساختمان سازی دریافت نکرده و از سرمایه گذاری در این حوزه خودداری کنند.

در نتیجه، این مشکلات باعث بیکاری و کاهش سطح رفاه زندگی شهروندان خواهد شد. بنابراین مغایرت کامل با اصل کارآمدی مالیاتی دارد. این در حالی است که اساساً مخالفین زیادی در خصوص مالیات بر سرمایه در شرایط عادی و بدون تورم وجود دارد و این پایه مالیاتی را برای اقتصاد یک کشور ضرر می دانند. حال که تورم در آن لحاظ نشود خسارات مالی و اقتصادی وارده مضاعف خواهد شد.

تجربه اخذ مالیات بر سود سرمایه در شرایط تورمی نیز این دلایل را تأیید می کند. در ایالات متحده آمریکا برای چندین دهه، تا سال ۱۹۶۸، نرخ مالیات بر سود سرمایه فدرال ۲۵ درصد بود. از اوایل سال ۱۹۶۸، تقریباً همزمان با شروع تورم بالا، دولت فدرال اقدام به افزایش های متعدد در نرخ مالیات بر سود سرمایه کرد که در سال ۱۹۷۸ به حدود ۴۰

1. Ibid.

درصد رسید. این نرخ بالا همراه با تورم دو رقمی، باعث رکود شدید بازار سهام و تقریباً نابودی صنعت چوب شد.^۱

✱ **عدم تعدیل منجر به کاهش درآمدهای مالیاتی دولت می‌شود:** همان طور که گفته شد، در صورتی که مالیات بر عایدی سرمایه بدون تعدیل نرخ تورم اعمال شود، شهروندان در یک کشور تمایلی به پس‌انداز ندارند و سرمایه خردی نیز جمع‌آوری نمی‌شود تا با آن سهام بورس خریداری شود و یا اینکه اشخاصی که دارایی دارند تلاش می‌کنند تا جایی که بتوانند دارایی فعلی خود را نزد خود نگهدارند؛ زیرا در صورت فروش بدون لحاظ تورم در مالیات بر عایدی سرمایه، آنها بخشی از سرمایه خود را از دست می‌دهند و بنابراین تمایل شخص به نگهداری دارایی نسبت به فروش آن بیشتر است. در این صورت درآمد مالیاتی از این پایه مالیاتی نیز کاهش پیدا خواهد کرد.

بنابراین هدف وضع چنین پایه مالیاتی به خوبی محقق نخواهد شد. در این خصوص نیز تجربه آمریکا این دلیل را تأیید می‌کند. در سال ۱۹۶۸، برخی از اعضای دوراندیش‌تر کنگره به‌ویژه نماینده جمهوری‌خواه ایالت ویسکانسین، بیل اشتایگر^۲ و سناتور جمهوری‌خواه ایالت وایومینگ، کلایف هانسن^۳، با مشاهده فاجعه اقتصادی ناشی از در هم آمیختن نرخ بالای تورم و نرخ بالای مالیات بر عایدی سرمایه، رهبری تصویب یک لایحه مالیاتی را برای کاهش حداکثر نرخ مالیات بر سود سرمایه از ۴۰٪ به ۲۸٪ بر عهده گرفتند که بعداً به ۱۵٪ کاهش یافت. نتیجه این اقدام، جهش قابل توجه درآمد حاصل از مالیات بر سود سرمایه و افزایش چشمگیر درآمدهای مالیاتی حاصل از آن بود.^۴

1. Richard W. Rahn, "History of Destructive Capital Gains Taxes and Inflation", *washingtontimes*, (April 17, 2023), available at: <https://www.washingtontimes.com/news/2023/apr/17/destructive-capital-gains-taxes-and-inflation/>, Last Visited May 30 2025.

2. Bill Steiger.

3. Cliff Hansen.

4. Ibid.

* **عدم تعدیل، منجر به فرار سرمایه خواهد شد:** در صورتی که دولت‌ها از تورم‌های به وجود آمده به عنوان سود سرمایه مالیات اخذ کنند، در این صورت همان طور که گفته شد می‌توان گفت این مالیات، مالیات بر ثروت است و منجر به نارضایتی می‌شود. جمله معروفی در اقتصاد است که بیان می‌دارد: «سرمایه ترسو است.» مفهوم این جمله را این طور می‌توان توضیح داد که سرمایه‌گذار با توجه به اهمیتی که برای سرمایه‌اش قائل است، از هر فضای تردید و شک و ابهام گریزان است و در صورتی که نتواند تصویری دقیق از آینده سرمایه خود پیدا کند، ترجیح می‌دهد با انتقال این ثروت به محیط یا حتی کشوری جدید، دارایی خود را حفظ کند.^۱ بنابراین در صورتی که یک دولت به بهانه مالیات بر عایدی سرمایه از خود سرمایه مالیات اخذ کند و باعث شود تا بخشی از سرمایه شخص به جیب دولت واریز شود، ممکن است باعث شود که سرمایه‌گذار به دلیل حفظ سرمایه اصلی خود به کشوری با قوانین مالیاتی مطلوب مهاجرت کند. گفتنی است در اقتصادهای با تورم بالا، خود تورم بالا دلیلی می‌شود تا افراد برای حفظ ارزش سرمایه خود، اقدام به فرار سرمایه کنند. این پدیده در بحران آسیایی ۱۹۹۷ مشهود بود، اگرچه با ثبات یافتن ارزها و از سرگیری رشد اقتصادی، سرمایه‌گذاران خارجی به زودی به این کشورها بازگشتند.^۲ دولت‌ها با اخذ مالیات از تورم به وجود آمده بحران فرار سرمایه را تشدید خواهند کرد.

* **عدم تعدیل، منجر به کاهش پس‌انداز خواهد شد:** پس‌انداز در اقتصاد یک کشور از اهمیت بالایی برخوردار است و در صورتی که تورم از مالیات بر عایدی سرمایه کسر نشود باعث می‌شود که افراد از پس‌انداز دل‌زده شده و به سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه و بازار پول متمایل نشوند. در صورتی که این دو بازار با شکست مواجه شوند،

۱. عباس آرگون، «سرمایه ترسو است»، (شنبه ۲۳ آذر ۱۳۹۸) روزنامه اعتماد، شماره ۴۵۳۵، قابل دسترسی در

<https://www.etemadnewspaper.ir>، آخرین مراجعه به سایت ۱۴۰۴/۰۳/۱۰.

2. James Chen, "Capital Flight: Definition, Causes, and Examples", (2021), available at: <https://www.investopedia.com/>, Last Visited, May 30 2025.

تامین مالی پروژه‌های بزرگ و زیرساختی یک کشور با مشکلات جدی در بخش تامین مالی مواجه خواهند شد.

ب- مخالفان

مخالفان تعدیل مالیات بر عایدی سرمایه بر اساس نرخ تورم نیز استدلال‌ات زیر را بیان می‌کنند:

* **تعدیل مالیات بر عایدی سرمایه بر اساس نرخ تورم، محاسبه مالیات را پیچیده می‌کند؛** یکی از دلایل اصلی مخالفان تعدیل مالیات بر عایدی سرمایه با نرخ تورمی، پیچیده کردن اعمال کدهای مالیاتی بر روی سود مشمول مالیات است. در این خصوص بیان می‌شود: «اعمال تعدیل‌های تورمی بر سود سرمایه، پروژه‌ای پیچیده خواهد بود و به‌طور کلی باید همزمان با تلاش گسترده‌تر برای تعدیل کل کد مالیاتی بر اساس تورم، انجام شود».^۱ در این خصوص پرونده مالیاتی در سال ۱۹۶۹ در استرالیا ایجاد شده بود که یک مالیات‌دهنده ادعا کرد مالیات بر عایدی سرمایه‌اش باید به دلیل کاهش ارزش پول کاهش یابد. اما قاضی باکلی جی در اظهارنظر گفت که چنین تنظیماتی منجر به «بیشترین مشکل و سردرگمی در اداره این قانون [مالیات بر عایدی سرمایه] خواهد شد».^۲ لازم به ذکر است چنین دلیلی در دنیای فعلی که ابزارهای زیادی بخصوص هوش مصنوعی، برای محاسبات ریاضی وجود دارد، قابل توجیه نخواهد بود.

* **تعدیل مالیات بر عایدی سرمایه بر اساس نرخ تورم، مخالف عدالت مالیاتی است:** برخی آثار، چنین تعدیلی را به نفع افراد ثروتمند می‌دانند تا عموم جامعه؛ زیرا تورم باعث می‌شود تا ارزش اسمی دارایی آنها افزایش پیدا کند و افراد دارای دارایی زیاد در زمان بالا بودن ارزش اسمی اقدام به فروش دارایی و در زمان کاهش تورم اقدام به خرید کنند. این در حالی است که بیشتر افراد جامعه نمی‌توانند از چنین فرصت‌هایی استفاده

1. Garrett Watson, "Efforts to Combat Inflation's Impact on the Tax Code Should Remain a Priority in 2023", (February 16 2023), available at: <https://taxfoundation.org/>, Last Visited May 30 2025.

2. Secretan v. Hart (1969) 3 All E.R. 1196.

کنند. به عبارت دیگر استدلال این دسته از افراد با هدف مقابله با سفته‌بازی و سوداگری است. بر اساس برآوردهای مدل بودجه پین و وارتون، ۸۶ درصد از مزایای مالیاتی این کار (تعدیل مالیات بر عایدی سرمایه بر اساس نرخ تورم) به ۱ درصد از خانوارها (طبقه بالای جامعه) خواهد رسید.^۱ زیرا بیشتر افراد جامعه توان خرید دارایی‌هایی مانند املاک را ندارند و معمولاً یک ملک یا خودرو را به مدت زمان زیاد نگهداری می‌کنند، بعد از چند سال مالیات بر عایدی سرمایه با نرخ بسیار کمی پرداخت می‌کنند و این نرخ کم مالیات بر عایدی سرمایه تورم را جبران می‌کند. اما افرادی که از طریق خرید و فروش املاک به سود می‌رسند معمولاً دارایی خود را کمتر از یک سال به فروش می‌رسانند که باید مالیات بیشتری پرداخت کنند. بنابراین عدم اعمال تورم در نرخ مالیاتی بر روی این دسته از افراد که با هدف سوداگری وارد بازار می‌شوند تاثیر می‌گذارد.

هر چند که استدلال گفته شده تا جایی قابل قبول است، اما دو نکته باید در خصوص این استدلال در نظر گرفته شود؛ اینکه آیا چنین استدلالی در خصوص بازار سرمایه و بازار پول که معمولاً افراد، پس‌اندازهای خود را در این بازارها وارد می‌کنند نیز قابل توجیه است؟ و اینکه آیا مزایای عدم تعدیل در خرید و فروش دارایی‌ها با قیمت بالا بیشتر از معایب آن است؟

در گفتار بعدی به تحلیل مزایا و معایب تعدیل مالیات بر عایدی سرمایه با توجه به نرخ تورم، بر اساس تئوری مکتب تحلیل اقتصادی حقوق کالدور-هیکس خواهیم پرداخت.

۲-۲. تحلیل مزایا و معایب مالیات بر عایدی سرمایه بر اساس تئوری عدالت توزیعی کالدور-هیکس

نیاز به قضاوت در مورد یک موقعیت بهتر از موقعیت دیگر، انگیزه اصلی بسیاری از مباحث اقتصادی و تقریباً تمامی مباحث اقتصاد رفاه است.^۲ اینکه کدام گزینه می‌تواند منافع بیشتری

1. John Ricco, "Indexing Capital Gains to Inflation", Penn-Wharton Budget Model, (2018), available at: <http://budgetmodel.wharton.upenn.edu/issues/2018/3/23/indexing-capital-gains-to-inflation>, Last Visited May 30 2025.

2. Peter Newman, *The New Palgrave Dictionary of Economics and the Law*, Vol. 3, (London: Macmillan Reference; New York: Stockton Press, 2002) P. 417.

نسبت به معایب داشته باشد. در ادبیات حقوق و اقتصاد، یکی از بهترین راهکارها توسط تئوری عدالت توزیعی کالدور-هیکس^۱ در این خصوص داده شده است که در این گفتار به آن پرداخته می‌شود. بر اساس تئوری کالدور-هیکس، اگر اتخاذ یک سیاست (X) نسبت به سیاست دیگر (G) باعث شود تا افرادی که در کوتاه‌مدت از آن سود می‌برند بر روی وضعیت افراد در بلندمدت تاثیر مثبت داشته باشد و در نهایت وضع همه افراد جامعه بهتر شود، باید آن سیاست (X) را انتخاب کرد. معیار کارایی کالدور-هیکس بر این اصل استوار است که بهره‌مندان از یک تصمیم (برنده‌ها) به صورت فرضی باید قادر به جبران خسارت زیان‌دیدگان (بازنده‌ها) باشند.^۲

پرسش جدی که در خصوص موضع مقاله وجود دارد این است که اگر کشورها مالیات بر عایدی سرمایه را با توجه به نرخ تورم تعدیل کنند آیا به افزایش ثروت و به تبع آن توزیع مناسب سرمایه در بخش‌های موردنیاز کمک می‌کند یا خیر؟ و این مسئله در تئوری کالدور-هیکس باید در کوتاه‌مدت و بلندمدت بررسی شود. همچنین وضعیت اقتصادی، سیاسی و اجتماعی کشورها نیز بر روی نتیجه تاثیر مستقیم دارد.

بر پایه تئوری کالدور-هیکسی حتی اگر از رهگذر مقررات مالیاتی-یارانه‌ای در بازه کوتاه‌مدت زبانی به عملکرد بازارهای مالی وارد گردد، در بلندمدت تحقق هدف حداکثرسازی ثروت و رفع شرایط کاستی‌های بازار مالی منافعی را به دنبال دارد که نه تنها ضررهای ایجاد شده در کوتاه‌مدت را جبران می‌نماید؛ بلکه منافع بیشتری را نیز به جای گذارده و مطلوبیت چنین سیاست‌ها و مقرراتی را به نمایش می‌گذارد.^۳

این تئوری در موضوع مالیات بر عایدی سرمایه در شرایط تورمی نیز قابلیت اعمال را دارد و با توجه به مزایا و معایبی که بیان شد باید دید چه سیاستی می‌تواند در بلندمدت به

1. Kaldor-Hicks.

2. Mostafa Bostani & Alireza Malekpoor, "Critical Analysis of Kaldor-Hicks Efficiency Criterion, with Respect to Moral Values", Social Policy Making and Incoherence, Advances in Environmental Biology, Vol. 6, No. 7, (2012), P. 2033.

۳. محمود باقری و سعید محمدی بیدهندی، «تحلیل اقتصادی سیاست‌ها و مقررات مالیاتی و یارانه‌ای در بازارهای مالی ایران با رویکرد عدالت توزیعی مبتنی بر تئوری کالدور-هیکس»، دوفصلنامه دانشنامه حقوق اقتصادی، دوره ۲۹، شماره ۲۲، (۱۴۰۱)، ص ۱۳۹.

نفع همه افراد در یک کشور باشد. با توجه به معایب جدی که اخذ مالیات بر عایدی سرمایه بدون لحاظ نرخ تورم بر اقتصاد یک کشور دارد که پیش از این نیز بیان شد و اهمیت سرمایه برای یک کشور، باید گفت اخذ سیاست لحاظ تورم در مالیات بر عایدی سرمایه هرچند که باعث شود دهک‌های بالای جامعه در کوتاه‌مدت از آن سود ببرند، اما در بلندمدت باعث ایجاد ثروت و عدالت توزیعی در جامعه شده که در نهایت باعث بهبود وضعیت اقتصادی همه دهک‌ها خواهد شد. اما در صورتی که عکس این سیاست (اخذ مالیات بر عایدی اسمی بدون لحاظ تورم) پیاده شود، هر چند که ممکن است در کوتاه‌مدت دهک‌های بالای جامعه نتوانند از شرایط تورمی به نفع خود استفاده کنند، در بلندمدت به دلیل آثار منفی که چنین سیاستی بر اقتصاد یک کشور می‌گذارد، این دهک‌های پایین هستند که بیشتر از دهک‌های بالاتر از خود دچار زیان می‌شوند. زیرا در یک اقتصاد مختلط که دولت به دنبال این است که سهم قابل توجهی از درآمدها را از مالیات به دست بیاورد، کشور با مشکلات جدی در جهت تامین سرمایه و تولید ثروت مواجه خواهد شد. بنابراین کسر تورم از مالیات بر عایدی سرمایه می‌تواند کمک کند که سیاست مالیاتی در خصوص مالیات بر عایدی سرمایه، ضمن ایجاد عدالت مالیاتی و کارایی اقتصادی، به تخصیص بهینه منابع نیز کمک کرده و باعث ایجاد رفاه و عدالت توزیعی بیشتر در یک کشور شود.

این تحلیل به سیاستگذاران اقتصادهای دارای تورم بالا مانند ایران می‌تواند کمک کند تا تصمیم‌های تنظیم‌گری صحیح را اتخاذ کنند که به نفع همه دهک‌ها بوده و از آثار منفی تورم بکاهند. در غیر این صورت می‌تواند باعث تشدید آثار منفی تورم شده و در نهایت باعث خشک‌شدگی اقتصاد یک کشور خواهد شد. زیرا دولت از یک طرف با وضع مالیات بر عایدی سرمایه در اقتصاد دخالت کرده و باعث عدالت مالیاتی می‌شود که از این طریق از دهک‌های پایین در مقابل دهک‌های بالا حمایت می‌کند و از آنجایی که وجود دهک‌های بالا برای رشد و توسعه اقتصادی نیاز است با لحاظ کردن نرخ تورم در مالیات بر عایدی سرمایه از فرار سرمایه و خشک‌شدگی اقتصاد جلوگیری کرده که عدالت توزیعی را برای یک کشور به ارمغان می‌آورد.

۳. رویه کشورها در خصوص مالیات بر عایدی سرمایه در شرایط تورمی

در این گفتار برای بررسی بهتر آثار منفی یا مثبت تعدیل مالیات بر عایدی سرمایه بر اساس نرخ تورم، به رویه کشورهای با بازار مالی توسعه یافته مانند کانادا و استرالیا که دارای نظام بانکی و بازارهای سرمایه‌ای فعال و قوی هستند و کشورهای با بازار مالی توسعه نیافته که نظام بانکی ضعیف و بازارهای سرمایه‌ای کوچک دارند، پرداخته می‌شود تا از رویکرد آنها در جهت کمک به تعیین سیاست درست استفاده شود.

۳-۱. رویکرد کشورهای با بازار مالی توسعه یافته

کشورهای با بازار مالی توسعه یافته با توجه به شرایط اقتصادی که در آن قرار دارند، معمولاً تجربه‌هایی نسبتاً پیشرفته و سیاستگذاری‌های مبتنی بر منطق در قبال تعدیل مالیات بر عایدی سرمایه بر اساس تورم داشته‌اند. رویکرد آنها به صورت کلی در دو دسته قابل خلاصه شدن است:

الف- نرخ ترجیحی

در این روش مالیات بر عایدی سرمایه با توجه به نرخ تورم تعدیل نمی‌شود. اما نرخ مالیات بر عایدی سرمایه با توجه به مدت نگهداری یا ارزش دارایی سرمایه‌ای لحاظ می‌شود. اهداف کشورهایی که از این طرح استفاده می‌کنند این است که هم با سوداگری مقابله کنند و هم افراد را تشویق به سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف اقتصاد یک کشور کنند. همان طور که در گفتار اول بیان شد آمریکا از این روش استفاده می‌کند. بخش ۱ (h) قانون عایدات داخلی^۱ این کشور با توجه به میزان درآمد و سال‌های نگهداری نرخ مالیات بر عایدی سرمایه را به ۰٪، ۱۵٪ و ۲۰٪ تقسیم کرده است.

در ژاپن نیز سود اموالی که به مدت پنج سال یا کمتر نگهداری می‌شود به عنوان سود سرمایه کوتاه مدت طبقه‌بندی می‌شود و با نرخ ثابت ۳۹.۶۳٪ (۳۰.۶۳٪ مالیات ملی + ۹٪

1. Internal Revenue Code.

مالیات ساکنان محلی) مشمول مالیات می‌شود.^۱ سود اموالی که بیش از پنج سال نگهداری شده باشد، سود سرمایه بلندمدت تلقی می‌شود و به طور جداگانه از سایر منابع درآمد با نرخ ثابت ۲۰.۳۱۵٪ (۱۵.۳۱۵٪ ملی و ۵٪ مالیات ساکنان محلی) مشمول مالیات می‌شود.^۲

ب- معافیت درصدی از سود

در این رویکرد دولت‌ها به جای اینکه از صد در صد سود سرمایه مالیات اخذ کنند، از بخشی از آن که معمولاً ۵۰ درصد است مالیات اخذ می‌کنند و با این روش در صورتی که در یک دوره نگهداری تورم باشد، ۵۰ درصد از سودی که معاف از مالیات است، اثر تورم را خنثی می‌کند.

در استرالیا از ۵۰ درصد سود دارایی‌های سرمایه‌ای که به مدت ۱۲ ماه یا بیشتر از ۱۲ ماه نگهداری شده است مالیات بر عایدی سرمایه اخذ می‌شود.^۳ همچنین در کانادا نیز با این تفاوت که هم در دارایی‌هایی با مدت نگهداری زیر یکسال و هم در دارایی‌های با مدت نگهداری بیش از یکسال از ۵۰ درصد از سود دارایی، مالیات بر عایدی اخذ می‌شود، چنین رویکردی دارد.^۴

به نظر می‌رسد دلیل اصلی اینکه استرالیا سود دارایی‌های با مدت نگهداری زیر یک سال را از این قاعده مستثنی کرده، این است که از این طریق خواسته است هم با سوداگری مقابله کند و هم افراد را تشویق به خرید دارایی کند.

گفتنی است این روش صرفاً در کشورهای با بازارهای مالی توسعه یافته پاسخگو است. زیرا اولاً دولت‌ها می‌توانند درصد سود معاف از مالیات را کاهش داده که معمولاً در شرایط تورمی این کار را انجام می‌دهند تا درآمد مالیاتی خود را افزایش دهند. به طور

1. "Japan, Individual - Income Determination", (23 January 2024), available at: <https://taxsummaries.pwc.com/japan/individual/income-determination>, Last Visited 31 May 2025.

2. Ibid.

3. Calculating your CGT, Australian Taxation office, (2024), available at: <https://www.ato.gov.au/individuals-and-families/investments-and-assets/capital-gains-tax/calculating-your-cgt>, Last Visited May 30 2025.

4. Lisa MacColl, "Capital Gains Tax in Canada in 2024", (2024), available at: <https://www.wealthsimple.com/>, Last Visited May 30 2025.

مثال از تاریخ ۲۵ ژوئن ۲۰۲۴، نرخ لحاظ شده سود سرمایه برای سودهای سرمایه‌ای کانادایی‌ها که از ۲۵۰ هزار دلار در سال بیشتر باشد و همچنین برای تمام سودهای سرمایه‌ای شرکت‌ها و اکثر انواع تراست‌ها، از نصف به دوسوم افزایش یافته است^۱ و همچنین در صورتیکه یک کشور با تورم بالا درگیر باشد ممکن است تورم از درصد تعیین شده سود سرمایه که معاف از مالیات است بیشتر باشد و بخشی از مالیات بر عایدی دارایی شخص، مالیات بر تورم باشد. بنابراین همان طور که گفته شد، این سیاست مالیاتی صرفاً در کشورهای با بازارهای مالی توسعه یافته می‌تواند کارایی لازم را داشته باشد.

پ- تعدیل عایدی سرمایه نسبت به تورم در زمان‌های با تورم بالا

در این روش دولت‌ها در زمان‌هایی که نرخ تورم در آن کشور بالا بوده، با اعمال کردن فرمول‌های ریاضی خاص، عایدی سرمایه را نسبت به تورم تعدیل می‌کنند. ایرلند یکی از کشورهای پیش‌تاز این روش است که دلیل آن هم تورم‌های دهه ۱۹۷۰ میلادی است. ابتدا در این کشور تورم از عایدی سرمایه کسر نشده و منجر به پرداخت مالیات بر سود اسمی دارایی شهروندان می‌شد که اعتراضاتی را در پی داشت و این اعتراضات منجر به تغییرات اساسی در سیستم مالیات بر عایدی سرمایه در این کشور شد. اولین مورد از این تغییرات در سال ۱۹۷۸ معرفی شد، بر اساس این تغییر یک مکانیزم تعدیل تورم برای محدود کردن بدهی مالیاتی به تغییرات ارزش واقعی دارایی‌ها به جای ارزش اسمی آن‌ها طراحی شده بود.^۲

در این کشور بخش ۵۵۶ قانون تحکیم مالیات‌ها اجازه می‌دهد که تورم از سود دارایی‌ها کسر شود.

در چنین روشی، قیمت زمان خرید دارایی به میزان نرخ تورم افزایش پیدا می‌کند و از قیمت زمان فروش دارایی کسر می‌شود تا سود واقعی حاصل از فروش دارایی مشخص

1. "Fair and Predictable Capital Gains Taxation, Department of Finance Canada", (2024), available at: <https://www.canada.ca/en/department-finance/news/2024/06/fair-and-predictable-capital-gains-taxation.html>, Last Visited May 30 2025.

2. Moore Macdowll, "Capital Gains Taxation in Ireland", available at: <https://www.fraserinstitute.org/>, Last Visited May 31 2025, p. 147.

شود. بنابراین تعدیل عایدی اسمی سرمایه نسبت به نرخ تورم و تعیین سود واقعی دارایی، امری چندان پیچیده نیست که مخالفان این سیاست دلیل پیچیده شدن نرخ‌های مالیاتی را به عنوان یکی از معایب آن بیان می‌کنند.

۲-۳. رویکرد کشورهای با بازارهای مالی توسعه نیافته

در کشورهای با بازارهای مالی توسعه نیافته به دلیل چالش‌های مشابهی که وجود دارد راهکارهای نزدیک به هم پیش‌بینی که در ذیل بیان می‌شود.

الف- معافیت دارایی سرمایه‌ای با مدت نگهداری بلندمدت از پرداخت مالیات
یکی دیگر از سیاست‌های مالیاتی که برخی از کشورها اتخاذ کرده‌اند، معافیت مالیات در خصوص سود دارایی‌هایی است که به شکل بلندمدت نگهداری شده‌اند. به طور مثال کشور ترکیه که یک کشور در حال توسعه است، در خصوص دارایی‌های منقول با زمان نگهداری بلندمدت چنین سیاستی را اتخاذ کرده است و صرفاً از دارایی‌هایی منقولی که تا مدت ۵ سال فروخته می‌شوند مالیات بر عایدی سرمایه اخذ می‌کنند.^۱

مقدونیه نیز چنین سیاست مالیاتی دارد. پایه مالیاتی برای عایدی سرمایه در این کشور ۷۰ درصد است، اما اگر فروشنده برای مدت مشخصی در ملک سکونت داشته باشد، سود حاصل از فروش املاک کاهش می‌یابد یا معاف می‌شود.^۲

این سیاست مالیاتی برای کشورهای با تورم پایین می‌تواند مناسب باشد. اما بر اساس تئوری کالدور-هیکس در اقتصادهای با تورم بالا، آثار منفی که با خود به همراه دارد نسبت به آثار مثبتش بیشتر است و منجر به ایجاد چالش‌های جدی برای اقتصادهای ذکر شده می‌شود. زیرا رویکرد ذکر شده صرفاً دارایی‌هایی با مدت نگهداری زیاد را از مالیات معاف می‌کند. اما مسئله اصلی این است که از عایدی واقعی مالیات گرفته شود و این به بلندمدت یا کوتاه مدت زمان نگهداری دارایی نباید ارتباطی داشته باشد.

1. Deloitte, International Tax: Türkiye Highlights 2024 (updated Jan. 2024), p. 6, available at: <https://dits.deloitte.com/TaxGuides>, Last Visited Aug. 27, 2026.

2. FYR Macedonia Special Focus Note: Progressivity and Equity in Personal Income Taxation, World Bank Document, P. 2.

ب- تعدیل سود دارایی سرمایه‌ای بر اساس نرخ تورم

تعداد کمی از کشورها هستند که به صراحت مالیات بر عایدی سرمایه را بر اساس تورم تعدیل می‌کنند. شیلی و مکزیک جزء این کشورها هستند.^۱ همچنین کشور هند نیز در قانون مالیات درآمد ۱۹۶۱^۲ چنین رویکردی را در خصوص دارایی‌های سرمایه‌ای بلندمدت دارد. در حال حاضر از تاریخ ۶ آگست ۲۰۲۴ دولت هند به پرداخت کنندگان مالیات بر عایدی سرمایه حق انتخاب بین نرخ مالیات ۲۰ درصدی با تعدیل بر اساس نرخ تورم و مالیات ۱۲.۵ درصدی بدون تعدیل بر اساس نرخ تورم به همراه معافیت‌های خاصی از قانون مالیات بر درآمد مصوب ۱۹۶۱ را داده است.^۳

ایران در قانون مالیات بر سوداگری و سفته‌بازی مصوب ۱۴۰۴/۰۴/۰۸ از این سیاست مالیاتی استفاده کرده است. ماده ۱۵ قانون فوق‌الذکر تبصره ۲ ماده ۴۹ الحاقی قانون مالیات‌های مستقیم را به این شکل بیان کرده است: «عایدی ناشی از تورم» از عایدی سرمایه مشمول مالیات حاصل از انتقال دارایی‌های موضوع ماده (۴۶) این قانون با رعایت مقررات مربوطه کسر می‌شود. عایدی ناشی از تورم عبارت است از مازاد «قیمت خرید تعدیل شده» از «قیمت خرید».

هر چند که پیش‌بینی چنین مقرره‌ای در قانون می‌تواند به تحقق عدالت مالیاتی و توزیعی کمک کند. اما گفتنی است در جامعه‌ای که تورم اقتصادی بالا وجود دارد اصولاً تامین میزان سود و رای تورم یک امر اختلافی خواهد شد و اجرای این قانون در ایران به شکلی می‌تواند سالبه به انتفاء موضوع شود. زیرا در چنین کشوری سود و رای تورم رخ نمی‌دهد و در نهایت چنین قانونی عملاً غیرکاربردی خواهد بود و برای کشورهای با بازارهای مالی توسعه یافته مناسب است که تورم پایین‌تر از سود سرمایه است.

1. Diana Hourani & Sarah Perret, "Taxing Capital Gains: Country Experiences and Challenges", OECD Taxation Working Papers, Vol. N/A, No. 72, (OECD, 2025), p. 30.

2. Income Tax Act.

3. Archana Rao, "Capital Gain Tax in India: An Explainer", (2024), available at: <https://india-briefing.com>.

ب- عدم تعدیل سود دارایی‌های سرمایه‌ای بر اساس نرخ تورم

در اغلب کشورهای کمتر توسعه یافته، عایدی دارایی‌های سرمایه‌ای بر اساس نرخ تورم تعدیل نمی‌شوند. هر چند که بیشتر این کشورها از نرخ‌های ترجیحی با توجه به مدت نگهداری یا مبلغ سود استفاده می‌کنند. اما از آنجایی که این کشورها دارای بازارهای مالی توسعه یافته نیستند این سیاست آنها را با چالش‌های جدی در توزیع سرمایه مواجه خواهند کرد.

گفتنی است این روش برای مهار تورم در اقتصادهای با تورم بالا کارآمد نیست. زیرا تخفیف‌های سالانه در مالیات بر عایدی سرمایه پاسخگوی تورم‌های سالانه بالا نیست و نمی‌تواند آن را جبران کند.

نتیجه‌گیری

مالیات بر عایدی سرمایه یکی از پایه‌های مهم مالیاتی در دنیای فعلی است که با هدف ایجاد عدالت مالیاتی، عدالت توزیعی، افزایش درآمد دولت‌ها و همچنین مبارزه با سوداگری در سیستم مالیاتی بیشتر کشورها پیاده‌سازی شده است. این مالیات از سود حاصل از فروش دارایی‌هایی مانند ملک، خودرو، سهام، ارزهای خارجی، فلزات گرانبها گرفته می‌شود که نحوه پیاده‌سازی آن با توجه به وضعیت اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جوامع متفاوت است. یکی از مسائل مهمی که در خصوص مالیات بر عایدی سرمایه وجود دارد، مسئله تورم است. تورم که بالا رفتن عمومی قیمت‌ها است و کشورهای زیادی مسئله تورم را تجربه کرده‌اند، باعث می‌شود که سود اسمی سرمایه افزایش پیدا کند در حالیکه ارزش واقعی سرمایه، یا افزایش پیدا نکرده و یا به اندازه کمی افزایش پیدا کرده است. در صورتی که عایدی سرمایه بر اساس نرخ تورم تعدیل نشود، منجر به این می‌شود که مالیات از خود سرمایه گرفته شود.

اخذ مالیات از عایدی سرمایه بدون تعدیل آن بر اساس نرخ تورم بخصوص در کشورهای با بازارهای مالی توسعه نیافته و اقتصادهای با نرخ تورم بالا و دو رقمی باعث ایجاد آثار منفی زیادی بر سرمایه خواهد شد که عبارتند از: ایجاد قفل شدگی، کاهش درآمد مالیاتی، کاهش

پس‌انداز، فرار سرمایه و به تبع آن ایجاد چالش در تامین مالی پروژه‌های مهم و زیرساختی که این آثار مانع ایجاد ثروت و رفاه در یک کشور خواهد شد.

این تحقیق بر اساس تئوری عدالت توزیعی کالدور-هیکس، عدالت مالیاتی، عدالت توزیعی و تجربیات کشورهای مختلفی مانند مکزیک، ایرلند و هند به این نتیجه رسیده است که بهترین سیاست برای کشورهای با بازارهای مالی توسعه‌نیافته این است که مالیات بر عایدی سرمایه را بر اساس شاخص‌های تورمی تعدیل کند. زیرا درست است که اگر تورم از سود اسمی کسر شود، مالیات بر عایدی سرمایه به شکل اسمی کاهش پیدا می‌کند و باعث می‌شود تا درآمد دولت کاهش پیدا کند و احتمال ایجاد سفته‌بازی و سوداگری هم می‌رود. اما اگر نرخ تورم در مالیات بر عایدی سرمایه لحاظ شود باعث می‌شود افراد با اراده خود به دلیل منصفانه دیدن قوانین مالیاتی در برابر قواعد آن تمکین کنند، سرمایه خود را در داخل کشور نگه داشته، پس‌انداز داشته باشند و در بخش‌های مهمی از جمله بازار پول و بازار سرمایه، سرمایه‌گذاری کنند که در درازمدت با ایجاد عدالت توزیعی باعث ایجاد سود به نفع همه دهک‌ها اجتماعی خواهد شد.

همچنین رویه کشورها نیز نشان می‌دهد که دولت‌ها در صورتی که بخواهند نرخ تورم را در مالیات لحاظ کنند نه تنها از نظر اجرایی مانعی وجود ندارد بلکه باعث می‌شود تا درآمد مالیاتی افزایش پیدا کند.

تعارض منافع

تعارض منافع نداریم.

ORCID

Mahmood Bagheri

<https://orcid.org/0000-0002-0057-7534>

Javad Rezaei

<https://orcid.org/0009-0001-4187-0913>

منابع

کتاب

- زایر، آیت، *راهنمای طراحی مالیات بر عایدی سرمایه (مروری بر مبانی نظری، تجارب جهانی، و الگویی برای ایران)* (تهران: معاونت پژوهش، برنامه‌ریزی و امور بین‌الملل، دفتر پژوهش و برنامه‌ریزی، سازمان امور مالیاتی کشور، ۱۳۹۷).

مقاله‌ها

- آرگون، عباس، «سرمایه ترسو است»، (۱۳۹۸) روزنامه اعتماد، شماره ۴۵۳۵، قابل دسترس در <https://www.etemadnewspaper.ir>، آخرین مراجعه به سایت ۱۴۰۴/۰۳/۱۰.
- باقری، محمود و محمدی بیدهندی، سعید، «تحلیل اقتصادی سیاست‌ها و مقررات مالیاتی و یارانه‌ای در بازارهای مالی ایران با رویکرد عدالت توزیعی مبتنی بر تئوری کالدور هیکس»، *دوفصلنامه دانشنامه حقوق اقتصادی*، دوره ۲۹، شماره ۲۲، (۱۴۰۱)، <https://doi.org/10.22067/economlaw.2023.74587.1132>.
- توتونچی ملکی، سعید و حقیقت، جعفر، «معرفی پایه مالیاتی جدید: چگونه در ایران مالیات بر عایدی سرمایه را پایه‌گذاری کنیم؟»، *پژوهشنامه مالیات*، دوره ۲۲، شماره ۲۱، (۱۳۹۳).
- علیزاده، محمد و سالاروند، بهار، «شناسایی عوامل موثر بر اجرای اثربخش مالیات بر عایدی سرمایه»، *پژوهشنامه مالیات*، دوره ۳۰، شماره ۱۰۸، (۱۴۰۲).

References

Book

- Newman, Peter, *The New Palgrave Dictionary of Economics and the Law*, Vol. 3 (London: Macmillan Reference; New York: Stockton Press, 2002).

Articles

- Australian Taxation Office, "Calculating your CGT", (2024), <https://www.ato.gov.au/individuals-and-families/investments-and-assets/capital-gains-tax/calculating-your-cgt>, Last Visited May 30 2025.

- Bossons, John, "Inflation, Indexation and the Capital Gains Tax", Australian Tax Forum, Vol. 2, No. 3, (1985).
- Bostani, Mostafa & Malekpoor, Alireza, "Critical Analysis of Kaldor-Hicks Efficiency Criterion, with Respect to Moral Values", Social Policy Making and Incoherence, Advances in Environmental Biology, Vol. 6, No. 7, (2012).
- Brayley, Catherine (Cathie), Kim, Lesley, "Capital gains taxation in Canada: history and potential reforms ", Perspectives on Tax Law & Policy, Volume 2, Number 3, (2021), available at: [https:// www.ctf. ca/ EN/EN/ Newsletters/ Perspectives/2021/3/210304.aspx](https://www.ctf.ca/EN/EN/Newsletters/Perspectives/2021/3/210304.aspx), last visited May 30 2025.
- Ceyda, Oner, "Inflation: Prices on the Rise", IMF, available at: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/Series/Back-to-Basics/Inflation>, Last Visited at May 30 2025.
- Chen, James, "Capital Flight: Definition, Causes, and Examples", (2021), available at: <https://www.investopedia.com/>, Last Visited May 30 2025.
- Clark, John, "Capital Gains Tax: Historical Trends and Forecasting Frameworks", Economic Roundup, Issue 2, (2014).
- Department of Finance Canada, "Fair and Predictable Capital Gains Taxation" (Backgrounder, June 10, 2024), available at: <https://www.canada.ca/en/department-finance/news/2024/06/fair-and-predictable-capital-gains-taxation.html>, last visited May 31, 2025.
- Entin, Stephen J, "Getting "Real" with Capital Gains Taxes by Adjusting for Inflation", Tax Foundation, No. 577, (2018), Available: <https://taxfoundation.org/research/all/federal/inflation-adjusting-capital-gains/>, Last Visited Aug. 27, 2026.
- Financial Software Ltd., "Capital Gains Tax: A Brief History," available at: [https:// www. financialsoftware. co.uk/a-history-of-capital-gains-tax](https://www.financialsoftware.co.uk/a-history-of-capital-gains-tax), last visited May 30, 2025.
- Goossens, Gregory, "Is There Really no Capital Gains Tax in Belgium?", (2024), available at: <https://www.taxpatria.be/>, Last Visited May 31, 2025.

- “Japan, Individual - Income determination”, (2024), available at: <https://taxsummaries.pwc.com/japan/individual/income-determination>, Last Visited 31 May 2025.
- Lucia, Bill, “U.S. Supreme Court will not Hear Challenge against Washington State Capital Gains Tax”, (2024), available at: <https://washingtonstatestandard.com/>, last visited May 30 2025.
- MacColl, Lisa, “Capital Gains Tax in Canada in 2024”, (JUNE 26, 2024), available at: <https://www.wealthsimple.com/>, last visited May 30 2025.
- Macdowell, Moore, “Capital Gains Taxation in Ireland”, available at: <https://www.fraserinstitute.org/>, Last Visited May 31 2025. p.147.
- NOBES, C.W, “Capital Gains Tax and Inflation”, British Tax Review, No. 3, (1977), pp. 154-163.
- Richard W. Rahn, “History of Destructive Capital Gains Taxes and Inflation,” The Washington Times (Apr. 17, 2023), available at: <https://www.washingtontimes.com/news/2023/apr/17/destructive-capital-gains-taxes-and-inflation/>, last visited Aug. 29, 2026.
- Rao. Archana, “Capital Gain Tax in India: An Explainer”, (2024), available at: <https://india-briefing.com>.
- Realized, “The History of Capital Gains Taxes” (2023), available at: <https://www.realized1031.com/blog/the-history-of-capital-gains-Taxes>, Last Visited May 30, 2025.
- Ricco, John, “Indexing Capital Gains to Inflation,” Penn-Wharton Budget Model, (March 23, 2018), available at: <http://budgetmodel.wharton.upenn.edu/issues/2018/3/23/indexing-capital-gains-to-inflation>, last visited May 30 2025.
- Watson, Garrett, “Efforts to Combat Inflation’s Impact on the Tax Code Should Remain a Priority in 2023”, (February 16 2023), available at: <https://taxfoundation.org/>, Last Visited May 30 2025.
- York, Erica “An Overview of Capital Gains Taxes,” FISCAL FACT, No.649,(Apr.2019),p.6,Avaiaableat:<https://taxfoundation.org/research/all/federal/capital-gains-taxes/>, Last Visited Aug. 28, 2026.

Case

- Quinn v. Washington, Kalvis Golde, October 7, 2023
- Secretan v. Hart (1969) 3 All E.R. 1196.

Reports

- Deloitte, International Tax: Türkiye Highlights 2024 (updated Jan. 2024), p. 6, available at: <https://dits.deloitte.com/TaxGuides>, Last Visited Aug. 27, 2026. doi:10.1787/9e33bd2b-en.
- FYR Macedonia Special Focus Note: Progressivity and Equity in Personal Income Taxation, WORLD BANK DOCUMENT.
- Hourani, Diana & Perret, Sarah, "Taxing Capital Gains: Country Experiences and Challenges", OECD Taxation Working Papers No. 72.

In Persian

Book

- Zayer, Ayat, *A Guide to Designing Capital Gains Tax (A Review of Theoretical Foundations, Global Experiences, and a Model for Iran)* (Tehran: Deputy of Research, Planning and International Affairs, Office of Research and Planning, Iranian National Tax Administration, 2018). [In Persian]

Articles

- Argon, Abbas, "Capital is Cowardly", Etemad Newspaper, Vol. 4535, (Saturday, December 14, 2019), Available at: [https:// www.etemadnewspaper.ir](https://www.etemadnewspaper.ir) (Accessed June 30, 2025). [In Persian]
- Alizadeh, Mohammad & Salarvand, Bahar, "Identifying Factors Influencing the Effective Implementation of Capital Gains Tax", Tax Research Journal, Special Issue: Thirteenth Conference on Iran's Fiscal and Tax Policies, Vol. 0, (2024) [In Persian]
- Bagheri, Mahmood & Mohammadi Bidehendi, Saeed, "Economic Analysis of Tax and Subsidy Policies and Regulations in Iran's Financial Markets with a Distributive Justice Approach Based on the Kaldor-Hicks

Theory”, Encyclopedia of Economic Law, Vol. 29, No. 22, (2022/2023).
[In Persian]

- Totonchi Maleki, Saeed & Haghighat, Jafar, “Introducing a New Tax Base: How to Establish Capital Gains Tax in Iran?”, Tax Research Journal, Vol. 22, No. 21, (2014). [In Persian]

استناد به این مقاله: باقری، محمود و رضایی، جواد، «مالیات بر عایدی سرمایه در شرایط تورمی از نظر تئوری‌های عدالت در کشورهای با بازار مالی توسعه‌یافته و توسعه‌نیافته»، پژوهش حقوق عمومی، دوره ۲۸، شماره ۹۲، (۱۴۰۵)، ۱-۳۸.

Doi: 10.22054/qjpl.2025.84452.3087

The Quarterly Journal of Public Law Research is Licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License